

Studia i materiały
z historii nowożytnej i najnowszej Europy Środkowo-Wschodniej

T. 2

redakcja Tomasz Kargol, Witalij Michałowski

Студії та матеріали
з ранньомодерної та нової історії Центрально-Східної Європи

T. 2

за редакцією Томаша Карґоля та Віталія Михайловського

Kraków — Kijów 2021
Краків — Київ 2021

Віталій Михайловський
ORCID 0000-0002-0273-3668

РЕЛЯЦІЯ ЯНА ПОТОЦЬКОГО ПРО БИТВУ ПІД БАВОРОВИМ У 1589 РОЦІ

DOI: 10.32021/9788366304864.04

Битва під Баворовим znana серед дослідників з опису, який Йоахим Бельського умістив у своєму «Продовженні хроніки»¹. У цьому описі подані подробиці, що віддавна увійшли в канон уявлень про цю битву. Доволі детальний, як на специфіку історичного тексту, опис битви і подій, пов'язаних з нею, не вимагає спеціального роз'яснення. Бельський наводить причини походу татар 1589 року, місце розташування коша біля Тернополя та прізвища основних дійових осіб цієї битви. В описі не бракує й емоційного ставлення автора до описуваних подій.

Натомість у листах братів Потоцьких до коронного канцлера та великого коронного гетьмана Яна Замойського з 1580–1590-х років є цікавий, на мою думку, опис цих подій. Це реляція, що дійшла до нас у вигляді копії листа Яна Потоцького коронному канцлерові

¹ Joahim Bielski, *Dalszy ciąg Kroniki Polskiej zawierający dzieje od 1587 do 1598 r.*, ed. Franciszek Maksymilian Sobieszczański (Warszawa, 1851), 103–06.

Янові Замойському і зберігається в Архіві Замойських у Головному архіві давніх актів у Варшаві. Автором цієї реляції є Ян Потоцький, на той час коронний польний писар². Сам опис — дуже цікаве джерело, що вийшло з-під руки досвідченого вже на той час вояка. Потоцький щонайменше від другої половини 1570-х років був королівським ротмістром і на момент битви мав понад десятилітній досвід участі у воєнних кампаніях та битвах на неспокійному подільському кордоні³.

Якщо спробувати порівняти два описи битви, то реляція Яна Потоцького точніша з огляду на його участь у самій битві. Його відомості по-військовому чіткі та лаконічні. Сам текст реляції можна розділити на кілька змістових блоків: а) інформація про похід татарського війська на чолі з ханом, б) перелік ротмістрів, що зі своїми ротами стали поруч Баворова, в) дводенне очікування і опис битви, г) прохання до канцлера про відзначення заслужених у битві, викуп полонених та опіку над вдовами і сиротами загиблих у битві, ґ) опис прикінцевої фази битви і участі в ній київського та брацлавського воеводи.

Найбільш прикметна інформація про цю битву, що окремо функціонує в історіографії, стосується долі хмільницького старости Якуба Струся. Януш Билінський у біограмі Якуба в «Польському біографічному словнику» зазначив, що під час битви кінь заніс тіло Струся до татарського табору. Татари, впізнавши його, вирвали йому серце та відрубали голову⁴. Подібних деталей у реляції Потоцького немає, як і подальших історій про з'їдене серце та обмочування стріл у кров хмільницького старости.

Порівняймо для прикладу кількість осіб, що брали участь у цій битві, згаданих у описах Йоахима Бельського та Яна Потоцького. Бельський пише про Якуба Струся, окреслюючи його словами «*maż niepospolity z rotą swą*». Після цього зазначає про Потоцьких та Подлодовських зі своїми ротами («*także Potoczkich, Podlódowskich rotę*»), з чого можна зрозуміти, що представників обох родин було більше ніж по одному. Описуючи наслідки битви, Бельський зазначає, що двоє Подлодовських, Варшавський і Корицинський були

² *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, eds. Krzysztof Chłapowski, Stefan Ciara etc. (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1998), No. 533, 96.

³ Детальну біографію Яна Потоцького див.: Marian Wolski, *Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku. Studium genealogiczno-własnościowe* (Kraków: Societas Vistulana, 2013), 137–91.

⁴ Janusz Byliński, „Struś Jakub z Komorowa h. Korczak”, in *Polski Słownik Biograficzny*, vol. 44 (Warszawa–Kraków: Societas Vistulana, 2006–2007), 462.

спіймані татарами: «*Podludowscy dwa, Warszawski, Koryciński i inni byli roumani*». Корицинського відпустив на волю поляк Белецький, що був пов'язаний з татарами. Останніми зазначені воевода брацлавський та воевода київський, які через взаємні образи не об'єдналися: «*Woiewoda Kiiowski, Woiewoda Bracławski mieli też zbior ludzi na ten czas przy sobie nie mały, ale że sie gniewali, nie chcieli się z sobą spolic*»⁵.

Натомість у Потоцького кількість згаданих осіб у реляції про битву значно більша. На самому початку реляції він зазначає про роти Подлодовського, Харлінського, Лаща, Єжи Поляновського, кам'янецького підчашого, яким, імовірно, був Анджей Потоцький, Вілковського, Яна Гольського, Корицинського, Микулинських та інших з дрібнішими почтами та добровольцями⁶. В описі битви Потоцький виділяє двох ротмістрів — хмільницького старосту Струся та свого двоюрідного брата Корицинського («*brath cziotczowy p[an] Koricinsky*»)⁷. Поза описом самої битви, для Яна Потоцького принциповою є доля близьких йому людей та їхніх родин. Він пише до канцлера про долю Якуба Корицинського, свого двоюрідного брата, що потрапив у полон, та про Якуба Струся, що загинув у цій битві. Струсь був одружений із сестрою Потоцького Барбарою. У подальшому шляхта кількох воеводств — Подільського, Руського та Белзького — неодноразово у своїх сеймикових інструкціях послам на сейм згадувала про долю вдови та сиріт Струся та про Якуба Корицинського, який після повернення з полону потрапив у черговий полон уже після битви під Цецорою у 1595 році (див. коментарі до документа).

Натомість цілком інакше у реляції виглядають дії двох воевод — брацлавського та київського, тобто князів Януша Збараського та Василя Костянтина Острозького, які описані разом з черкаським старостою князем Олександром Вишневецьким, коронним стражником Яном Замоїським, родичем коронного канцлера, та барським старостою Станіславом Гольським. Як зазначає Потоцький, київський воевода об'єднався із зазначеними вище урядниками: [...]*p[an] woiewoda Kiiowsky złączył się z nimi*.

Реляція містить також інформацію про рух війська молдавського господаря та інформацію про надсилання списку хоругов хан-

⁵ Bielski, *Dalszy ciąg Kroniki Polskiej*, 104–05. Тут цитати наведено без модернізації, як у виданні 1851 року.

⁶ Імена та інформація про цих осіб розкриті у примітках у додатку.

⁷ Тут і далі цитати походять з документа в додатку.

ського війська. Наприкінці міститься згадка про князя Кірика Ружинського, який відділився від коронного війська. З особливостей мови реляції зазначу, що козаків, що брали участь у битві та кампанії 1589 року Ян Потоцький називає «українними людьми», що воювали не тільки пішо, а й верхи («z liudźmi służebnemi ukraiinemi», «liudzi ukraiinni», «ukraiinni», «ukraiinni spieszyszy się»). З контексту, який міститься на початку реляції, можна зрозуміти, що ці «українні люди» діяли разом зі старостами і пішли слідом за татарським військом до Баворова («panowie staro[ostowie] z liudźmi służebnemi ukraiinemi poszli w kopjto zanim i przebrali się do Baworowa»), після того як хан разом з військом пройшов Україну («Ukrainę minął Car»). Натомість у тексті Бельського козаки названі «козаки низові» («kozacy nizowi»)⁸.

Кілька слів про принципи публікації цієї реляції. Документ, що дійшов до нас у копії, писаний неунормованою польською мовою кінця XVI ст. З огляду на почерк ця копія могла бути списана у цей самий час писарями Яна Замойського. Таке припущення ґрунтується на тому, що відклалася вона серед документів братів Потоцьких у Архіві канцлера і великого коронного гетьмана Яна Замойського та на звороті зазначено: «Copia listhu Je[go] M[ł]ości pana Jana Potoczkiego». Відтворюючи текст документа, я не вдавався до модернізації, намагаючись передати особливості мови кінця XVI ст. Де можливо, розкрито усі скорочення у документі та для кращого розуміння зроблено поділ на речення.

* * *

Реляція Яна Потоцького про битву під Баворовим у 1589 році вносить чимало цікавих аспектів, що не були знані Йоахімові Бельському, та не підтверджує оповідей про трагічну долю Якуба Струся. Натомість у ній дуже добре видно спільні дії рот коронного війська, що разом з підрозділами брацлавського та київського воевод, прикордонних старост, у цьому випадку черкаського та барського, у міру можливості злагоджено намагається дати відсіч татарському війську на чолі з ханом. На цей час спільні дії об'єднували шляхту усіх українських воеводств Речі Посполитої, що дуже

⁸ Bielski, *Dalszy ciąg Kroniki Polskiej*, 105. Не варто у цьому якось звинувачувати Бельського, адже подібне «уточнення» могло виникнути в нього після завершення праці над текстом, або ж це вже видавець середини XIX ст. вніс власні «покращення» первісного тексту.

добре показує координацію дій на доволі розлогій території. Іншим важливим аспектом реляції Потоцького є солідарність, яку шляхетська спільнота мала проявити до вдів та сиріт, а також тих, хто потрапив до полону. У примітках до документа представлено приклади прояву цієї солідарності у сеймикових документах упродовж 1590-х років з кількох руських воеводств.

ДОДАТОК

Archiwum Główne Akt Dawnych. Archiwum Zamoyskich, sygn. 688, Listy do Jana Zamoyskiego od Potockich. s. 21–24 (współczesna paginacja archiwalna naniesiona ołówkiem). Dwie kartę papieru 20,5 × 30,2.

Баворов, 23 серпня 1589 року

ЛИСТ ЯНА ПОТОЦЬКОГО ДО ЯНА ЗАМОЙСЬКОГО

s. 21

1589. [die] 23 aug[usti] z Waworowa
List donoszący o potyczce z tatarami i obustronnej stracie.

Potocki Jan

do

J. Zamoyskiego.

1589.⁹

Jasnie Wielmożny a mnie M[iłość]czywy panie.

Służby me nainizsze pilnie załączam do M[iłościwej] łasky W[az] M[ość] mego M[iłość]czego pana *etc.*

Niewiadomie prawie na ubezpieczony lud iako wpał w ziemię nieprzyciel, iusz, iest wiadomo W[asz] M[ość] memu M[iłościwemu] panu, i iako szkod wielkich naczynił, i slachty nabrał snadnie. W[asz] M[ość] moży M[iłościwy] pan zrozumiec mozesz, skoro ieno Ukrainę minął Car¹⁰, zaras panowie staro[ostowie] z ludzmi służebnemi

⁹ Додано, ймовірно, у ХІХ ст. з огляду на почерк.

¹⁰ Йдеться про хана Гази II Герая (1551–1607). На цей час припадає перший період його правління (1588–1596): Борис Черкас, «Гази-Герей II» in *Енциклопедія історії України*, vol. 2, (Київ: Наукова думка, 2004), 18.

ukrainnemi poszli w kopÿto zanim i przebrali się do Baworowa¹¹, od kosza rowna, milia, tamze rota moia, potymem i sam przÿbÿł. Rota P[ana] Podlodowskie[go]¹². Rota P[ana] Charlinskie[go]¹³ z voluntariuszow ktorzÿ ludzie swe maia. Pan Lascz¹⁴, P[an] J[e]rzÿ Polianowsky¹⁵,

¹¹ Баворів — на той час містечко Теробовельського повіту Галицької землі Руського воеводства. Зараз село Тернопільського р-ну Терн. обл.

¹² Мова йде про Миколая Подлодовського, який був взятий у полон під час цієї битви і був пізніше викуплений: Kasper Niesiecki, *Herbarz Polski*, ed. Jan Nepomucen Bobrowicz (Lipsk, 1841), vol. 7: *O-P*, 347. Справа про його викуп була вписана до конституції сейму 1590–1591 р.: „*Za prosbą postów ziemie sandomierskiej i pozwoleniem wszecch stanów i mając wzgląd na odniesienie szkód znacznych, przelania krwi i cierpienia więzienia, także względem okupu urodzonego Mikołaja Podlodowskiego rotmistrza Naszego, który w potrzebie pod Baworowem był od Tatar poiman, pozwalamy, aby na ratunek od okupu iego z więzienia, dane mu były z poboru woiewodztwa sandomierskiego przez szafarza onej ziemie trzy tysiące złotych monety polskie*”, *Volumina Constitutionum*, ed. Stanisław Grodziski (Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2008), t. II: *1550–1609*. vol. 2: *1587–1609*, 190.

¹³ Можливо, це Ян Щенний Харленський, який у 1582–1618 рр. був луцьким підкоморієм: *Urzednicy wołyńscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, ed. Marian Wolski (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 2007), No. 308, 85. Цікавим збігом є участь Харленського з Якубом Претвичем 1602 р. у якості ревізорів у справі кн. Юрія Друцького Горського проти Єжи Струся з Коморова, брата загиблого у битві під Баворовим хмільницького старости Якуба: *Документи Брацлавського воеводства 1566–1606 років*, eds. Микола Крикун, Олексій Піддубняк (Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 2008), No. 371, 821–22.

¹⁴ Можливо, мова йде про белзького хорунжого Олександра Лаща (1585–1602): *Urzednicy województwa belzkiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, eds. Henryk Gmiterek, Ryszard Szczygiel (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1992), No. 10, 28. Був одружений з Софією Карабчейовською. За інформацією Адама Бонецького, Олександр 12 листопада 1601 р. написав у Кам'янці свій заповіт і незабаром помер: Adam Boniecki, *Herbarz polski* (Warszawa, 1912), vol. 15: *Liwscy–Łopuscy*, 213.

¹⁵ Каспер Несецький зазначає, що Єжи Поляновський, син Яна, був галицьким війським: Niesiecki, *Herbarz*, vol. 7, 358. У списку урядників Руського воеводства за цей час є прогалина. Миколай Куропатва востаннє позначений з цим урядом у 1582 р., а Миколай Людзіцький номінований на цей уряд аж у 1591 р.: *Urzednicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*, ed. Kazimierz Przyboś (Wrocław: Ossolineum, 1987), No. 409–10, 75. Родина Поляновських проживала у XVI ст. на території Подільського воеводства, володіла у 1560-х рр. сс. Почапінці, Курилівці, Борсуківця та ін: Віталій Михайловський, *Еластична спільнота. Подільська шляхта у другій половині XIV – 70-х роках XVI століття* (Київ: Темпора, 2012), 312–13.

P[an] podczaszÿ Kamien[iecki]¹⁶, Pan Wilkowsky¹⁷, P[an] Jan Golsky¹⁸, P[an] Koriczinsky¹⁹, P[anowie] Mikulinsczÿ²⁰ i innÿch z drobniejszemi pocztu do kilku. Dni dwa strawiwszÿ w Baworowie po dobÿwaniu go, w poniedziałek²¹ przeszlÿ kosz począł się ruszać. We wtorek²² sam Car z komonniky szedł mimo Baworow[a]. Zaczÿm ludzie ukrainni niewÿcierpiawszÿ nagabneli go, ze musiałÿ rotÿ rathować ich, bo iusz trudno inaczej. Zaczÿm P[an] sta[rosta] Chmielniczky²³ rotę, który sie ratuiąc ich naprzod doszÿć mężnie potkał, starto, samego zabito. Thowarziszow siła legło, porucznika poimano. Rota P[ana] sta[rosta] Braclawskiego²⁴, który ludzmi zawiedał, z boku się potkała, tę tesz rozniesiono. W posilku stal p[an] Podlodowskÿ rotmistrz, nieboszczÿkowi P[anu] Staro[ście] Chmielniczkie[mu] zaras posilił, ale go roznie-

¹⁶ Можливо, це Анджей Потоцький, який, імовірно, вже на той час був з цим урядом: *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, eds. Eugeniusz Janas, Witold Klaczewski, Janusz Kurtyka, Anna Sochacka (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1998), No. 348, 87.

¹⁷ Ймовірно, що мова йде про Миколая Вілковського, сина Каспера: Kazimierz Pułaski, „Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej”, in Kazimierz Pułaski, *Szkice i poszukiwania historyczne*, Serya III, (Kraków, 1906), 94.

¹⁸ Ян Гольський пізніше позначений як теребовельський війський (1597), яким він міг бути й на час битви, адже його попередником на цьому уряді від 1549 по 1587 рік був Анджей Свірський з Романова. Пізніше Ян посів уряди галицького (1605–1606), а згодом кам'янецького каштеляна (1613): *Urzednicy wojewodztwa ruskiego*, No. 741, 104 (теребовельський війський); No. 92, 44 (галицький каштелян); *Urzednicy podolscy*, No. 207, 68 (кам'янецький каштелян).

¹⁹ Мова йде про Якуба Корицинського, сина Миколая Корицинського та Анни з Потоцьких: Wolski, *Potoccy*, 112. Про Якуба див. footnote 25.

²⁰ Родина Микулинських належала до урядницької шляхти Брацлавського воєводства. У 1589 р. Іван Петрович Микулинський був земським брацлавським писарем: *Документи Брацлавського воєводства*, No. 167, 453. Про маетки і родину Микулинських див. «Оповідання Івана Гордійовича Микулинського...» від 3 лютого 1581 р. на сеймі, де він відновлював втрачені під час пожежі у вінницькому замку документи на маетки: *Ibidem*, No. 99, 284–86. Тут зазначені усі живі на поч. 1580-х років Микулинські. Ротмістром, який брав участь у битві, міг бути як Іван, так і його старший брат Михайло.

²¹ Тобто 21 серпня 1589 року.

²² Тобто 22 серпня 1589 року.

²³ Старостою у Хмільнику на той час був Якуб Струсь: Krzysztof Chłapowski, „Starostowie w Małopolsce 1565–1668”, in *Spoleczeństwo Staropolskie 4*, (Warszawa, 1986), 137; Byliński, „Struś Jakub z Komorowa h. Korczak”, 461–62.

²⁴ Старостою у Брацлаві на той час був Ежи Струсь: Chłapowski, „Starostowie w Małopolsce”, 149. Про нього див.: Janusz Byliński, „Struś Jerzy z Komorowa h. Korczak (zm. 1605)”, in *PSB*, vol. 44, 463–67.

sli. Moię rote i P[ana] Charlinskie^[g0] pod zamkiem²⁵ zostawiwszÿ, tamze poimano P[ana] Podlodowskie^[g0] roth[mistza] i brata iego²⁶, thowarzÿszow niemało i porucznik iesli zabith, czÿle zÿw, wiedziec niemozemÿ. Ukrainni pirzchnęli że na nich wiechali az do moieÿ rothÿ i P[ana] Charlinskiego sparlichmÿ raz i kilka. [s. 22] Zatÿm tesz ukrainni spieszÿwszÿ się do rusznic przÿszli koliassami zastawiwszÿ się, rotam tÿm dwiema posilek dawali tam kilka razÿ od sniadannÿch godzin asz do pułwieczornÿch takiehmÿ strzÿmiwali, ktorzÿ i janczarÿ mieli międzi sobą. Owa za pomocą Bozą obronilichmÿ sie, iednak zabitych, rannÿch i samÿch thowarzÿszow, koni, ÿ pacholikow liczby wiedziec ieszcze niemozemÿ. Brath cziotczowÿ P[an] Koricinsky²⁷, P[ana] staro[sty] broniac tuszë ze iest wpoimaniu. Stronÿ ich tez niemałą klieskę podięli ktorÿch palili w domiech. Jednak z zapalu naszÿch i ich tesz bronienia zÿwo zadnego niemasz. Wÿiawszÿ czterech wiezniow, ktore niebosczÿk P[an] staro[sta] Chmielniczky dostał, na zonę i dzieci²⁸ iego osierociale wszitkę maiętnosci zawiedziona maiąc, i ten folwarczek gdzie mieszkał wniwecz spaliono. Prosimÿ abÿs W[asz] M[ość] M[iłość] cziwÿ wzgład miec raczÿł, gdisz iako przodkowie iego, tak i sam, iako męznÿ rÿcerz poliegł, sluząc Oÿczÿźnie. Dlia Boga wszitkichmÿ przÿ popielie zostali, ze ieden drugiego rathować niemozemÿ, a iusz bÿchmÿ wolieli garła położyć, niż na zal swoi powinnych naszÿch i samÿch nas zniszczenie patrzÿć mieli. Rozumiemÿ ze i ta uboga sierotha zosierociałemi dziatkami nie będzie krwią i garłem zapieczętowanej wÿslugi iego wÿpchniona zgola, gdisz gdzie indziej, niewiem gdziebÿ się przÿehÿlic

²⁵ Йдеться про замок у Баворові.

²⁶ Не вдалося встановити його імені.

²⁷ Якуб Корицинський був сином Миколая та Анни Потоцької, яка була молодшою сестрою Миколая Потоцького, батька Яна, автора цього листа. Мар'ян Вольський у своїй монографії про родину Потоцьких пише про смерть Якуба Корицинського у битві під Баворовим («*Dnia 22 sierpnia doszło pod Baworowem do zwycięskiej bitwy, w której zginęli m.in. cioteczny brat Potockich Jakub Koryciński i ich szwagier Jakub Struś*»: Wolski, Potoccy, 151), покликаючись на цей документ. У документі не йдеться про смерть Корицинського. Як видно з інших джерел, Якуб Корицинський був у полоні принаймні до кінця 1593 р. або початку 1594 р., адже вже весною 1594 р. він на чолі роти разом з Яном Щуцьким виконував розпорядження гетьмана Яна Замойського (Wolski, Potoccy, 230), а у 1597 р. його мати Анна передала частину свого маєтку Якубові: *ibidem*, 84–85, footnote 12.

²⁸ Якуб Струсь був одружений з Барбарою, донькою польного стражника Миколая Потоцького та Анни з Чермінських. У них був син Миколай: Вуліński, „Struś Jakub”, 462.

miała, boc i u nas ieno popioł²⁹. Toz i o pana brata P[ana] Koriczeńskie^[80], abÿ zona z dziatkami małÿmi niebyła wÿciszniona³⁰. Załosne pisanie to moie, z iney miarÿ zÿczilbÿm był sobie pisać, alie i tak Bog pokarał. Więc tesz i ludzi P[anu] woie[wodzie] Braczlawskie[mu]³¹ urwano. P[anu] staro[ości] Czerkaskie[mu]³² zbito s ktorÿm był p[an] straznik³³, P[an] staro[sta] Barsky³⁴. P[an] woiewoda Kiiowsky³⁵ zła-

²⁹ Це питання не раз порушували на сеймиках руських воеводств у 1590-ті роки. Так, на передсеймовому сеймику в Белзі 23 березня 1593 р. в інструкції послам на сейм було зазначено: «*Przyczynić się też mają panowie postowie do K.J.M. i stanów za ichm. pany Strusy, tak jm. panem Jerzym, jako i potomkami nieboszczyka pana Jakuba, brata jm., aby służby ichm., które znaczne w R.P. zawždy oddawali z zawiedzeniem majątności, nagrodzone były*»: *akta sejmikowe województwa bełskiego. Lata 1572–1655*, eds. Michał Zwierzykowski, Robert Kłodziej (Kraków: Księgarnia Akademicka, 2020), No. 53, 120–21.

³⁰ Справа пана Корицинського була одним з прохань інструкції шляхти вишенського сеймика 8 лютого 1590 р.: «46. *Za Imcią p. Korycińskim, który przy nieboszczyku p. Struszie od Tatarów na ciele szwanek odniósł i z więzienia pogańskiego świeżo wyszedł, prosić króla IMci, aby na tego utrapienie i koszt pomnieć raczył, jeśli nie czemś większem, tedy wżdy tem, aby tam ta ugraniczna majątność, w której mieszka i która jest assiduis incursionibus tartaricis podległa, była mu na wieczność daną*», *akta grodzkie i ziemskie* (Lwów, 1909), vol. 20: *Lauda sejmikowe. t. 1: Lauda wiszeńskie 1572–1648 r.*, No. 54, 90. Аналогічне прохання було вписано і до інструкції галицького сеймика від 8 лютого 1590 р.: «*Za p. Korycińskim, który mężnie piersiami swemi zasnym rycerzem Strusem nieboszczykiem zastawiwszy się, a za nieszczęściem, przez pohańce był pojman, zaszem i zdrowia i majątności swej uszczerbek wielko popadł*»: *AGZ*, (Lwów, 1931), vol. 24: *Lauda sejmikowe halickie 1575–1695*, No. 5. 9. Те, що ці прохання не були одразу реалізовані, видно з подальших прохань шляхти. У своїй інструкції послам на сейм у 1592 р. подільська шляхта також просила за Корицинського: «...y za p[anem] Koryczinskiem...», *Biblioteka Czartoryskich. Dział rękopisów*, sygn. 2723/IV, s. 219. Ще у 1596 р. подільська шляхта просила в інструкції за Корицинського: «*Za P[anem] Jakubem Koriczinskim który ÿ przed tim wwięzieniu bel...*»: *Biblioteka Narodowa, Biblioteka ordynacji Zamoyskich*, sygn. 1809/1, k. 214.

³¹ Воеводою брацлавським на той час був князь Януш Михайлович Збарзький: Микола Крикун, «Вступ», in *Документи Брацлавського воеводства 1566–1606 років*, 7.

³² Черкаським старостою на той час був князь Олександр Вишневецький: Chłapowski, „Starostowie w Małopolsce”, 148.

³³ Стражником польним коронним на той час був холмський каштелян Ян Замойський, родич коронного гетьмана: *Urzednicy centralni i nadworni*, No. 1004, 154.

³⁴ Барським старостою на той час був Станіслав Гольський (Гульський): Chłapowski, „Starostowie w Małopolsce”, 136.

³⁵ Київським воеводою на той час був Василь Костянтин Острозький: *Urzednicy wojewodztw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*,

czył się z nimi tuszýmý się ssobą zeýdz. Dlia Boga racz W[asz] M[ość] do nas przybýc, boc i Beglerbek³⁶ przybýc ma, a oni ku Kamiencu³⁷ sie obracaiaę. Hosbodar³⁸ z woýsky w Chocimiu³⁹, idzie podobno /k. 23/ ku Trembowli⁴⁰, będzie bo się tam obrocił. Posýlam W[asz] M[ości] memu M[iłościwemu] panu spisek chorągwi i woýska Carskiego⁴¹. Jesli prętko wiadomosci o W[asz] M[ość] niebebdzie, tedy i ci się rozbiega. Przýszla wiesć i o Rozýnskim Kiriku⁴², który się od nas oderwał iakobýgo miano pogromić, a to ieszcze przed potrzeba. S tým się do M[iłościwej] łasky W[asz] M[ość] mego M[iłościwego] pana zaleczam. W Baworowie 23 Augisti A[anno] D[omini] 1589.

Gdým pisał ten list Je[go] M[ość] pan Lwowský⁴³ z rotą przybýł ý P[an] Temruk⁴⁴. Pan Jakub⁴⁵ przybýł ale bez roty, bo go Tatarowie zaskoczyli przý panu Lwowskim.

Kozzem liezał nad borkiem
bratnim milia od Tarnopolia⁴⁶.

eds. Eugeniusz Janas, Witold Kłaczewski (Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 2002), No. 399, 67.

³⁶ Ймовірно, очільник османської провінції. Можна лише припустити, що тут мова йде про бейлербея з Очакова чи Акермана.

³⁷ Кам'янець — столичне місто Подільського воеводства. Тепер м. Кам'янець-Подільський.

³⁸ Молдавським господарем був Петру VI Кульгавий (*Petru Șchipoul*) (1537–1594). Це був третій період (1582–1591) його перебування на господарському престолі.

³⁹ Хотин — прикордонне місто Молдавського князівства на р. Дністер.

⁴⁰ Тереховля — центр однойменного городового повіту Галицької землі Руського воеводства, тепер місто в Тернопільському р-ні Тернопільської обл.

⁴¹ Йдеться про ханське військо.

⁴² Князь Кірик Остафійович Ружинський (пом. бл. 1599) у 1588 р. був отаманом запорожців: Наталя Яковенко, Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна), (Київ: Наукова думка, 1993), 283.

⁴³ Львівським каштеляном на той час був Станіслав Влодек з Германова: *Urządnicy województwa ruskiego*, No. 845, 117.

⁴⁴ У вже згаданій інструкції вишенського сеймика від 8 лютого 1590 р. присутне прохання за пана Темрюка: «47. *Za Imć p. Temrukiem, człowiekiem rycerskiem i Rzpltej bardzo potrzebnym przyczynić się, aby był w Koronie zadzierżany i dobrze za postug swe opatrzon*», AGZ, vol. 20. No. 54. 90. Але на початку 1589 р., 31 січня, у інструкції брацлавського сеймика шляхта просила покарати ротмістра князя Темрюка за напад зі своєю ротою на вінницького войського та його слуг і підданих: *Документи Брацлавського воеводства*, No. 167, 453.

⁴⁵ Ймовірно, йдеться про Якуба Претвича, на той час тереховельського старосту: *Urządnicy województwa ruskiego*, No. 677, 98–99.

⁴⁶ На той час приватне містечко князя Костянтина Василя Острозького у Тереховельському повіті Галицької землі. Зараз обласний центр.

W[asz] M[ości] me[go] M[iłościwe]⁹⁰ Pana

nanizszyć sługa

Jan Potoczky z Potoka

m[anu] p[rop]ria

s. 24

Copia listhu Je[go] M[ości] pana Jana Potoczkiego

REFERENCES

- Akta grodzkie i ziemskie*. Lwów, 1909. vol. 20: Lauda sejmikowe. T. 1: Lauda wiszeńskie 1572–1648 r.
- Lwów, 1931. vol. 24: Lauda sejmikowe halickie 1575–1695.
- Akta sejmikowe województwa bełskiego. Lata 1572–1655*. Edited by Michał Zwierzykowski, Robert Kołodziej. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2020.
- Bielski, Joachim. *Dalszy ciąg Kroniki Polskiej zawierający dzieje od 1587 do 1598 r.* Edited by Franciszek Maksymilian Sobieszczański. Warszawa, 1851.
- Boniecki, Adam. *Herbarz polski*. Warszawa, 1912. vol. 15: *Liwscy–Łopuscy*.
- Byliński, Janusz. „Struś Jakub z Komorowa h. Korczak”. In *Polski Słownik Biograficzny*, vol. 44, Warszawa–Kraków: Societas Vistulana, 2006–2007, Vol. 44, 462.
- „Struś Jerzy z Komorowa h. Korczak (zm. 1605)”. In *Polski Słownik Biograficzny*, vol. 44, 463–67.
- Cherkas, Borys. „Hazi-Hirey II”. In *Entsyklopediya istoriyi Ukrainy*, vol. 2, Kyiv: Naukova dumka, 2004. Vol. 2, 18.
- Chłapowski, Krzysztof. „Starostowie w Małopolsce 1565–1668”. In *Spoleczeństwo Staropolskie 4*. Warszawa: PWN, 1986, 105–78.
- Dokumenty Bratslavskoho voyevodstva 1566–1606 rokiv*, edited by Mykola Krykun, Oleksiy Pidubnyak. Lviv: Naukove tovarystvo imeni Shevchenka, 2008.
- Mykhaylovskiy, Vitaliy. *Elastychna spilnota. Podilska shlyakhta u druhiy polovyni XIV – 70-kh rokakh XVI stolittia*. Kyiv: Tempora, 2012.
- Niesiecki, Kasper. *Herbarz Polski*, edited by Jan Nepomucen Bobrowicz, vol. 7: *O–P*. Lipsk, 1841.
- Pułaski, Kazimierz. „Stare osady w ziemi kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej”. In Pułaski, Kazimierz. *Szkice i poszukiwania historyczne*. Serya III, 1–168. Kraków, 1906.
- Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, eited by Krzysztof Chłapowski, Stefan Ciara etc. Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1998.

- Urządnicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, edited by Eugeniusz Janas, Witold Kłaczewski, Janusz Kurtyka, Anna Sochacka. Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1998.
- Urządnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, edited by Eugeniusz Janas, Witold Kłaczewski. Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 2002.
- Urządnicy województwa bełzkiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, edited by Henryk Gmiterek, Ryszard Szczygieł. Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1992.
- Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*, edited by Kazimierz Przyboś. Wrocław: Ossolineum, 1987.
- Urządnicy wołyńscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, edited by Marian Wolski. Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 2007.
- Volumina Constitutionum*, edited by Stanisław Grodziski. t. II: 1550–1609, vol. 2: 1587–1609. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2008.
- Wolski, Marian. *Potoccy herbu Pilawa do początku XVII wieku. Studium genealogiczno-własnościowe*. Kraków: Societas Vistulana, 2013.
- Yakovenko, Natalya. *Ukrayinska shlyakhta z kintsya XIV do seredyny XVII st. (Volyn i Tsentralna Ukrayina)*. Kyiv: Naukova dumka, 1993.

Vitaliy Mykhaylovskiy

Jan Potocki's relation about the battle under Bavorov in 1589

Summary

This article publishes a document from the end of the 16th century and gives a more complete perspective at one of the battles between the Crown army, regional units and the Cossacks against the Tatar army led by Khan during the campaign of 1589. In his report to the Grand Crown Hetman Jan Zamoyski, the Crown scrivener Jan Potocki describes the battle of Bavorov that took place on August 22, 1589. In the report, Potocki lists all the company commanders, starostas, and voivodes who took part in the battle with their units. Separately he describes the courage of his relative Jakub Strus, Khmilnyk (Chmielnik) statosta, who died in this battle. Special attention is paid to the fate of the family of the dead Strus and those rotmisters who were taken in Tatar captivity. This description of the battle and the events around it stands out due to more details, the names of the company commanders, compared to the known from other literature description of this battle that originates from the continuation of the chronicle of Joachim Bielski published in 1851.

Keywords: *battel of Bavorov, Jan Potocki, Jan Zamoyski, tatars, Jakub Strus, Joachim Belski.*

Віталій Михайловський — доктор історичних наук, професор кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка. Досліджує історію руських земель Польського королівства та Речі Посполитої у XIV–XVIII ст.

e-mail: v.mykhailovskyi@kubg.edu.ua

